SPEAKPAL AI VA OG‘ZAKI NUTQ RAVONLIGI: TOSHKENTDAGI BOSHLANG‘ICH DARAJADAGI EFL SINFI MISOLIDA DALILLAR

Maxamatxo‘jayeva Kamola Qutbiddin qizi
E-mail: kamolavahobova1999@gmail.com
Tel: +998887070990
DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.23195524

Boshlang‘ich darajadagi EFL o‘quvchilari uchun gapirish murakkab ko‘nikma hisoblanadi, chunki og‘zaki nutq jarayonida o‘quvchi bir vaqtning o‘zida lug‘atni esga tushirishi, gap tuzishi, talaffuz va ravonlikni boshqarishi kerak (Thornbury, 2005). Dissertatsiyada yoritilgan mahalliy sinf kontekstida o‘quvchilar ko‘pincha juda qisqa javoblar bergan, gapirishdan oldin ikkilanib qolgan va takroriy og‘zaki mashq qilish uchun imkoniyatlari cheklangan. Shu sababli, ayniqsa sinfdagi bosimni oshirmagan holda boshqariladigan takroriy mashqni ta’minlay oladigan qo‘shimcha speaking faoliyatlari muhimdir.

Raqamli til o‘rganish vositalari o‘qituvchi boshchiligidagi muloqot doirasidan tashqarida mashq qilish imkoniyatlarini kengaytirish uchun tobora ko‘proq qo‘llanmoqda. CALL tadqiqotlari texnologiya pedagogikani almashtirgandan ko‘ra uni to‘ldirganda eng foydali bo‘lishini ta’kidlaydi (Chapelle, 2001). Sun’iy intellektga asoslangan speaking ilovalari esa nutqni tanish va avtomatlashtirilgan fikr-mulohaza funksiyalari orqali o‘quvchining og‘zaki javobiga bevosita munosabat bildirish imkonini beradi (Zhang et al., 2024). Bunday vositalar ravonlikni rivojlantirish uchun ayniqsa foydali bo‘lishi mumkin, chunki o‘quvchilar qisqa speaking topshiriqlarini tez-tez takrorlab, darhol javob oladilar.

Tadqiqotning maqsadi boshlang‘ich darajadagi EFL o‘quvchilarining speaking ko‘rsatkichlariga SpeakPal AI’dan sinfda foydalanish qanday ta’sir qilganini o‘rganishdan iborat bo‘ldi. Tadqiqot Kemmis va McTaggart (1988) hamda Burns (2009) taklif etgan rejalashtirish, harakat qilish, kuzatish va refleksiya sikliga asoslangan sifatli classroom action research dizaynidan foydalandi. Ishtirokchilar Toshkent shahridagi Osiyo Bilim xususiy ta’lim markazida bir boshlang‘ich darajadagi ingliz tili sinfida tahsil olayotgan 13–16 yoshdagi olti nafar o‘smir — uch nafar o‘g‘il va uch nafar qizdan iborat bo‘ldi. Maqsadli tanlash usuli qo‘llanildi, chunki ushbu guruhda sezilarli ikkilanish, cheklangan ravonlik va qisqa og‘zaki javoblar kuzatilgan edi.

Intervensiya o‘n ikki hafta davom etdi. Har haftadagi dushanba darsi oxirida o‘quvchilar SpeakPal AI’dan taxminan 10–15 daqiqa foydalandilar. Prompts haftalik darslik mavzulari bilan bog‘landi va o‘quvchilar mobil telefonlarida individual ishladilar. Avval o‘qituvchi mavzuni takrorladi va mumkin bo‘lgan promptlarni modellashtirdi, so‘ng o‘quvchilar ilova bilan muloqot qilayotgan paytda texnik hamda pedagogik yordam ko‘rsatdi. Shu tariqa AI vositasi odatiy darsning qisqa, tuzilgan qo‘shimchasi sifatida qo‘llandi.

Intervensiyagacha va undan keyingi speaking topshiriqlarida bir xil rasm asosidagi format va o‘xshash murakkablik darajasi saqlandi. Olti nafar o‘quvchi 1,5–2 daqiqalik individual javoblar berdi. Ularning chiqishlari talaffuz va aniqlik, ravonlik va temp, lug‘at va so‘z tanlovi, grammatika va gap tuzilishini qamrab olgan CEFR A1–A2 ga mos analitik rubrika asosida baholandi; maksimal ball 16 ni tashkil etdi. Fokus-guruh suhbati va o‘qituvchi kundaligi esa o‘quvchilarning intervensiyani qanday boshdan kechirganlari hamda ishtiroki vaqt davomida qanday o‘zgargani haqida qo‘shimcha sifat ma’lumotlarini berdi.

Natijalar umumiy ijobiy tendensiyani ko‘rsatdi; eng kuchli o‘zgarish ravonlik va davomli og‘zaki nutq ishlab chiqarishida kuzatildi. Moslashtirilgan pre-test va post-test jami ballari quyida keltirilgan.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

O‘quvchi	Pre-test /16	Post-test /16	Tendensiya
L1	10	14	Aniq yaxshilanish
L2	10	10	Umumiy o‘zgarish yo‘q
L3	13	14	Kichik yaxshilanish
L4	10	14	Aniq yaxshilanish
L5	9	10	Kichik yaxshilanish
L6	10	14	Aniq yaxshilanish

Jadval 1. Intervensiyagacha va intervensiyadan keyingi umumiy speaking ko‘rsatkichlari.

Speaking mezoni	Yaxshilanish ko‘rsatgan o‘quvchilar
Talaffuz	6 tadan 3 tasi
Ravonlik	6 tadan 5 tasi
Lug‘at	6 tadan 3 tasi
Grammatika	6 tadan 3 tasi

Jadval 2. Speaking mezonlari bo‘yicha yaxshilanish ko‘rsatgan o‘quvchilar soni.

O‘qituvchi kundaligi test natijalarini mustahkamladi. 1-haftada faqat bir o‘quvchi yordamsiz bir nechta gap ayta olgan, olti o‘quvchidan to‘rt nafari esa promptsiz gapirishni boshlashdan qo‘rqqan. 3-haftaga kelib, to‘rt o‘quvchi avvalgidan uzunroq javoblar bera boshlagan va uch nafari eslatmasiz ikki bog‘langan gap ayta olgan. 10-haftada besh o‘quvchi intervensiyadagi eng uzun javoblarini bergan, 12-haftada esa besh o‘quvchi boshlang‘ich davrga qaraganda to‘laroq va kamroq ikkilanish bilan javob bergan.

Ravonlikning ustunligi takroriy va qo‘llab-quvvatlangan speaking mashqlari o‘quvchilarning davomli og‘zaki nutqni saqlab turish qobiliyatini kuchaytirishi mumkinligini ko‘rsatadigan avvalgi tadqiqotlarga mos keladi. Dissertatsiyaning adabiyot sharhida AI yordamidagi speaking vositalari ayniqsa ravonlik va talaffuzga sezilarli ta’sir ko‘rsatgani qayd etilgan (Qiao & Zhao, 2023; Thi-Nhu Ngo et al., 2023). Ushbu sinf dalillari esa kontekstga xos jihatni qo‘shadi: intervensiya qisqa, muntazam va o‘quvchilarga tanish dars mazmuniga integratsiya qilingan edi. Demak, natijalar texnologiyaning o‘zidan ko‘ra pedagogik integratsiyaning muhimligini ko‘rsatadi.

Yaxshilanish bir xil darajada bo‘lmadi. L2 da umumiy o‘zgarish kuzatilmadi, L3 va L5 da esa faqat kichik ijobiy siljish bo‘ldi. Bu farq SpeakPal AI’ni universal yechim sifatida qabul qilishdan ehtiyot bo‘lish zarurligini ko‘rsatadi. O‘quvchilar tayyorgarlik darajasi, texnologiya bilan ishlashdagi qulayligi, til resurslari va afzal ko‘rgan muloqot shakllari bo‘yicha farq qiladilar. Dalillar shuni ko‘rsatadiki, eng ko‘zga tashlangan foyda grammatika hali sodda bo‘lib qolgan bo‘lsa ham, o‘quvchilarning gapirishni davom ettirishga tayyorligi bo‘lgan. Bu ravonlikni rivojlantirish faqat grammatika va lug‘at bilimiga emas, balki qayta-qayta gapirish imkoniyatlariga ham bog‘liqligi haqidagi umumiy qarash bilan mos keladi.

Tadqiqot SpeakPal AI boshlang‘ich darajadagi EFL o‘quvchilarining speaking ko‘rsatkichlarini rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlashi mumkinligi haqida kichik miqyosdagi sinf dalillarini taqdim etdi; eng aniq o‘zgarish ravonlikda kuzatildi. Uning eng katta hissasi davomli og‘zaki mashq uchun qo‘shimcha imkoniyatlar yaratishdan iborat bo‘ldi. Biroq ilovadan qo‘shimcha vosita sifatida foydalanish lozim. Natijalar qisqa va muntazam AI yordamidagi faoliyatlarni dars maqsadlari bilan bog‘lash hamda ularni o‘qituvchi yoki tengdoshlar bilan muloqot orqali davom ettirishni qo‘llab-quvvatlaydi. Bunday

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

integratsiya speaking amaliyotini ko‘paytiradi va shu bilan birga sinfning ijtimoiy hamda pedagogik funksiyalarini saqlab qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Thornbury, S. (2005). How to Teach Speaking. Longman.
2. Burns, A. (2009). Doing Action Research in English Language Teaching. New York.
3. Chapelle, C. A. (2001). Computer Applications in Second Language Acquisition. Cambridge University Press.
4. Qiao, H., & Zhao, A. (2023). Artificial intelligence-based language learning: illuminating the impact on speaking skills and self-regulation in Chinese EFL context. Frontiers in Psychology, 14.
5. Thi-Nhu Ngo, T., Chen, H.-J., & Lai, K.-W. (2023). The effectiveness of automatic speech recognition in ESL/EFL pronunciation: A meta-analysis. ReCALL, 36(1), 1-18.
6. Zhang, J., Zhu, C., & Zhang, Z. (2024). AI-powered language learning: The role of NLP in grammar, spelling, and pronunciation feedback. Applied and Computational Engineering, 102(1), 18-23.
7. Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). The Action Research Planner. Deakin University Press.
8. Elov, B., et al. (2025). Effectiveness of AI Chatbots in Promoting Informal Speaking Proficiency and Social Pragmatic Skills in Uzbekistan: A Multi-analysis Study. Computer-Assisted Language Learning Electronic Journal, 26(7), 137-161.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.